

Keski-Suomen hyvinvointialueen talousarvio vuodelle 2025

Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta 23.10.2024 § 72
2123/02.00.00/2024

Valmistelija talousjohtaja Aija Suntioinen p. 040 184 9985
riskienhallintajohtaja Simo Oksanen p. 040 552 1263
strategiajohtaja Anu Pihl p. 050 320 4896
järjestämispäällikkö Jarna Virtanen p. 040 542 0875

Selostus asiasta

Yleistä

Hyvinvointialuejohtajan talousarvioesitys julkaistiin 9.10.2024.

Keski-Suomen hyvinvointialueen talouden alijäämän kasvu tulee taittumaan ja vuonna 2025 alijäämä tulee olemaan huomattavasti aiempia vuosia pienempi. Hyvinvointialue tekee merkittävän tulosparannuksen vuonna 2025 ja talouden tasapaino saavutetaan vuonna 2026.

Hyvinvointialueen taloudellinen toimintaympäristö on tiukentunut samalla kun asukkaiden palvelutarpeet kasvavat. Talousarvio on laadittu huomioiden nämä realiteetit, ja sen tavoitteena on turvata toimivat ja yhdenvertaiset sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut sekä pelastustoimen palvelut Keski-Suomessa.

Vuodelle 2025 suunniteltu tulosparannus perustuu rahoitukseen tehtävään jälkikäteistarkastukseen (67 miljoonaa euroa) sekä vuodelle 2025 suunniteltuihin talouden sopeuttamistoimenpiteisiin (53 miljoonaa euroa).

Valtio on tehnyt vuoden 2024 aikana päätöksiä, joiden takia Keski-Suomen hyvinvointialueen rahoitus on supistunut. Julkisen talouden suunnitelman mukaisten tehtävämuutosten vuoksi hyvinvointialueen vuoden 2025 rahoitusta leikataan kevään kehysriihen päätösten mukaisesti lähes 20 miljoonaa euroa. Lisäksi syyskuussa julkaistujen, kuntien vuoden 2022 diagnoositetoihin perustuvien rahoituslaskelmien päivitysten myötä arvio hyvinvointialueen rahoituksesta väheni 6,6 miljoonaa euroa.

Talouden kääntäminen ensin tasapainoiseksi ja sen jälkeen ylijäämäiseksi tapahtuu suunnitelmakauden aikana, mutta siitä huolimatta kertyneitä alijäämiä ei ehditä kattamaan lainsäädännön edellyttämässä aikataulussa vuoden 2026 loppuun mennessä. Vastaava tilanne on valtaosalla hyvinvointialueista. Julkisen talouden suunnitelmassa on mukana hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämäkertymä, joka on -1,8 miljardia euroa.

Talousarvioesitys sisältää talouden sopeuttamistoimenpiteet, joilla tavoitellaan yhteensä 53 miljoonan euron vaikutuksia vuonna 2025. Sopeuttamistoimenpiteet on suunniteltu täydentämään jo tehtyjä ja tekeillä olevia toimenpiteitä. Toimenpiteet sisältävät toimintamallien muutoksia, henkilöstövähennyksiä sekä organisaation merkittävän virtaviivaistamisen organisaatiomuutosten myötä.

Valtiovarainministeriö on nimennyt kuusi hyvinvointialuetta valtion kanssa käytäviin tukikeskusteluihin. Alueisiin kuuluvat Keski-Suomen, Lapin, Kanta-Hämeen, Satakunnan, Itä-Uusimaan ja Vantaa-Keravan hyvinvointialueet.

Henkilöstömuutokset

Organisaation virtaviivaistamista tehdään vähentämällä johtajien ja päälliköiden määrää ja karsimalla hallinnollisissa tehtävissä toimivien henkilöiden määrää. Talousarviossa suunniteltujen toimenpiteiden henkilöstövaikutuksia käsitellään parhaillaan neljänsissä yhteistoimintaneuvotteluissa. Vaikutukset kohdistuvat kaikille kolmelle toimialalle ja henkilöstövähennykset koskettavat yhteensä 247–252 henkilöä tai työtehtävää. Johtaja- ja päällikkötehtäviä vähenee 37 vuoden 2025 aikana, joista neljä konsernipalveluista, 30 sosiaali- ja terveystalviteista ja kolme pelastuspalveluista. Kaiken kaikkiaan henkilöstön määrä vähenee seuraavasti: konsernipalveluissa 55–60 henkilöä ja liikkeenluovutuksen kautta 30 henkilöä, sosiaali- ja terveystalviteissa 30 henkilöä ja liikkeenluovutuksen kautta 129 henkilöä sekä pelastuspalveluissa 3 henkilöä. Johtaja- ja päällikkötehtäviin tehdään merkittäviä supistuksia ja niukkenevat henkilöstöressit kohdennetaan asiakas- ja potilastyötä tekeviin.

Hyvinvointialueen palveluiden toimivuus turvataan ja asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut järjestään lainsäädännön velvoitteiden mukaisesti.

Palveluverkon uudistaminen

Sosiaali- ja terveystalviteiden palveluverkon uudistamisen toimenpiteitä viedään eteenpäin vuoden 2025 aikana. Vuokramenoista ei vielä vuoden 2025 aikana pystytä merkittävästi säästämään, sillä useat sopimukset ovat voimassa 31.12.2025 asti. Jämsän Terveystalvite Oy:n liikkeenluovutuksen vaikutukset näkyvät niin ikään taloudessa asteittain.

Asiakasmaksut

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja koskevaan lainsäädäntöön ehdotetut muutokset ovat hyväksytyt 3.10. Terveydenhuollon asiakasmaksuihin on esitetty sosiaali- ja terveystalviteiden asiakasmaksuasetusta vastaavat korotukset 1.1.2025 alkaen. Asiakasmaksujen enimmäismääriä korotetaan perusterveydenhuollossa pääsääntöisesti 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidossa pääsääntöisesti 45 prosentilla. Maksutulojen kertymään vaikuttavat myös muut tekijät kuten terveydenhuollon maksukatto ja palveluiden käyttö.

Toimialakohtaiset katsaukset vuodelle 2025

Konsernipalveluiden toimialalla talousarvio sisältää 8,5 miljoonan euron sopeutustoimenpiteet, joiden talousvaikutukset jakautuvat vuosille 2025–2026. Hallinnossa ja tukipalveluissa toteutetaan merkittävät henkilöstövähennykset irtisanomismenettelyin sekä henkilöstöpoistumaa hyödyntämällä. Toimialan johtamisjärjestelmään ja organisaatorakenteeseen tehdään muutoksia, joiden seurauksena lakkautetaan yksi palvelujohtaja ja kolme päällikkötehtävää. Sairaala Novan tekninen huolto ulkoistetaan ja hankitaan jatkossa ulkoiselta toimijalta siten, että nykyinen henkilöstö siirtyy uuden palvelutuottajan palvelukseen. Henkilöstöravintola Poukaman ja kahvila Solinan toimintaan ja tiloihin haetaan ulkopuolinen toimija. Vanhus- ja vammaispalveluiden asukasvuokrien yhtenäistäminen aloitetaan 1.4.2025 alkaen siirtymäsäännökset huomioiden. Tietojärjestelmiä arvioidaan vaikuttavuuden näkökulmasta. Hallinnon käytössä olevia tiloja tiivistetään entisestään. Hallinnon ja tukipalveluiden toimintatapojen määrätietoista kehittämistä jatketaan.

Sosiaali- ja terveystaloudessa talousarvioesitys sisältää noin 45,6 miljoonaa euroa sopeutustoimenpiteitä, joiden talousvaikutukset jakautuvat vuosille 2025–2026. Henkilöstömäärärahoja tullaan vähentämään pääasiassa sijaismäärärahoista. Henkilöstömitoituksen muutos toteutetaan ympärivuorokautisessa palveluasumisessa sekä omassa että ostetussa palvelutuotannossa. Vuokratyövoiman hankintaa sekä asiakaspalveluiden ostoja erikoissairaanhoidossa ja lastensuojelussa tullaan vähentämään. Palvelutuotannon hankintaa suunnitellaan toteutettavan ostopalveluna Keuruu-Multia alueen avosairaanhoidon vastaanottopalveluiden hankinnalla. Kotihoidon oma tuotanto muutetaan ostopalveluina tuotettavaksi kumppanuusmallilla. Henkilöstömäärää vähennetään erityisesti asiantuntija- ja johtotehtävissä. Vastuualueiden määrä vähenee neljästä kolmeen, palvelualueiden määrä vähenee seitsemästätoista kymmeneen. Johtamistehtävistä vähenee yhteensä 30 johtaja- ja päällikkötason tehtävää vuoden 2025 aikana. Muutoksien henkilövaikutuksia on käsitelty kuluvan vuoden kevään ja syksyn yhteistoimintaneuvotteluissa.

Sosiaali- ja terveystaloudessa asiakasmaksuja nostetaan asiakasmaksuasetuksen mukaisesti sekä vuokratasoja tarkistetaan ja nostetaan. Toimialan palvelutuotantoa tullaan supistamaan ja toiminnan taukoja lisätään. Omaishoidontuen myöntämisperusteita kiristetään täysikäisten alimman palkkioluokan uusien tukien osalta.

Sosiaali- ja terveystaloudellisten toimintaa uudistetaan edelleen siirtämällä painopistettä perustason palveluihin kehittämällä hoito- ja palveluketjuja, vaikuttavia työmenetelmiä ja digitaalisia palveluita. Hoitoon pääsyä nopeutetaan moniammatillisen tiimityön toimintamallien kehittämisellä. Hoidon jatkuvuutta tuetaan oman ammattilaisen nimeämällä sekä pilotoidaan omalääkäri- ja ammatinharjoittajamallia. Sosiaali- ja terveystaloudellisten tilannekeskuksen toimintaa valmistellaan.

Pelastustoimen toimialalla talousarvioesitys sisältää noin 2 miljoonan euron edestä sopeutustoimenpiteitä. Talousarvion valmistelussa lähtökohtina ovat lakisääteisten palveluiden suorituskyvyn turvaaminen, suunnitelmalliset palvelujen kehittämistoimenpiteet, realistinen ja ennustettava taloudenhallinta sekä päätetyt talouden sopeuttamistoimenpiteet talousarvioraamin mukaisesti. Uudistetulla pelastuslaitoksen organisaatiolla aloitetaan palvelutuotanto 1.1.2025 alkaen. Ensihoidon palvelutuotanto siirretään pelastuslaitoksen toiminnasta sosiaali- ja terveystaloudellisten toimialan Terveystalouden palvelut - vastuualueen toiminnaksi 1.1.2025 alkaen. Palvelutasopäätöksen mukaisten kehittämistoimenpiteiden henkilöstökustannusvaikutuksia pienennetään suunnitelmallisella rekrytoinnilla sekä hankintoja ja investointeja karsimalla. Henkilöstön saatavuus on merkittävässä roolissa toimialan palvelutuotannon suorituskyvyn tulevaisuutta tarkasteltaessa.

Talousarvioesityksen käsittely toimielimissä

Talousarvioesitystä käsitellään toimielinten seminaareissa lokakuun alkupuolella ja toimielimet antavat lausuntonsa esitykseen lokakuun aikana.

Vaikuttamistoimielinten kokouksissa talousarvioesitystä käsitellään:

Nuorisovaltuusto 11.10.2024

Vammaisneuvosto 17.10.2024

Palveluntuottajien vaikuttamistoimielin 21.10.2024

Vanhusneuvosto 22.10.2024

Järjestöjen ja seurakuntien vaikuttamistoimielin 22.10.2024

Näiden kokousten jälkeen 23.10.2024 lasten, nuorten ja perheiden lautakunta, työikäisten ja ikääntyneiden lautakunta sekä turvallisuuslautakunta käsittelevät talosarviota omissa kokouksissaan.

Lautakuntien talousarvion käsittelyä varten on lautakuntien jäsenille järjestetty yhteinen infotilaisuus 10.10.2024. Lisäksi lautakuntien ja vaikuttamistoimielinten jäsenille on avattu sähköinen alusta, johon on ollut mahdollista esittää kommentteja, sekä kysymyksiä talousarvion vaikutuksista hyvinvointialueen toimintaan. Vaikuttamistoimielinten antamat lausunnot ja kommentit ovat lautakuntien käytössä.

Lautakuntien yhteisessä seminaarissa 23.10.2024 käydään läpi talousarvioinfossa tai sähköisen alustan kautta esitettyjä kysymyksiä ja kommentteja. Lautakunnat antavat kokouksissaan lausuntonsa talousarviosta aluehallitukselle, ja edelleen aluevaltuustolle.

Sähköiselle alustalle on määräaikaan mennessä esitetty näkemyksiä talousarvioesityksestä kymmenen vastaajan toimesta.

Myönteisiä näkökulmia asukkaiden kannalta vastaajat tunnistivat palveluverkon vähäisten muutosten, sekä erityisesti vammaispalveluissa näkyvän asukkaiden alueellisen yhdenvertaisuuden lisääntymisen. Myös mahdollista omalääkärimallin toteutumista pidettiin myönteisenä asiana.

Toiminnan vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden kannalta myönteiseksi koettiin johtaja- ja päällikkötehtävien väheneminen, ja tehtävien siirto asiakasrajapintaan. Kokonaisuuden laaja-alaista tarkastelua pidetään hyvänä asiana, ja mahdollisuutena järkevien säästökohteiden löytämiseen. Kaikkien hyvinvointialueen asukkaiden näkökulmasta katsottuna muutoksia pidettiin vähäisinä, ja niiden suuntaa oikeana.

Kielteisiä vaikutuksia nähtiin erityisesti hyvinvointialueen heikon taloustilanteen aiheuttamilla epävarmuuksilla sekä asukkaissa, että henkilöstössä. Sopeutustoimenpiteet arvioitiin väärin kohdennetuiksi, esimerkiksi ikääntyneiden ja vammaisten palveluiden säästöt katsottiin ylimitoitetuksi. Nopeat muutokset palveluiden tuottamistavassa, esimerkiksi ulkoistamisissa tai omaksi toiminnaksi kotiuttamisissa pelättiin aiheuttavan kuormitusta, ja uhkaa lisäkustannuksista. Yleisesti huolta herätti palveluiden sopeutusten vaikutukset, kuten jonojen pidentyminen sekä epätasa-arvoa luovat palvelupoikkeamat etenkin ikääntyneiden ja vammaisten palveluissa.

Toiminnan vaikuttavuuden kannalta kielteisenä ilmiönä pidettiin etenkin palveluiden keskittämistä. Sen koettiin aiheuttavan siiloutumista, ja hidastavan palvelun laatua sekä saavutettavuutta. Merkittäväksi kustannustehokkuuteen vaikuttavaksi haasteeksi tunnistettiin riittämätön oman toiminnan kustannustietoisuus. Puutteellisten yksikkö- ja suoritehintojen arveltiin vaikeuttavan kustannusvertailua ostopalveluihin, ja siten riskiä vääristä valinnoista palveluiden tuottamistavan suhteen. Kustannustietoisuuteen liittyvä erityinen huolenaihe oli sijaismäärärahojen hallinta, niihin liittyvät ostopalvelut, sekä jälkikäteiset kustannukset sijaisten palkkamaamatta jättämisestä. Myös kasvavien digipalveluiden avulla saatujen kustannus- tai vaikuttavuushyötyjen tarkempi arviointi nähtiin tarpeellisenä.

Pelastustoimen palvelutasopäätöstä ehdotettiin avattavaksi, ja uudelleen arvioitavaksi vallitsevaa rahoitustilannetta vastaavaksi.

Kysymykseen siitä, tukeeko ensi vuoden talousarvioesitys keski-suomalaisien asukkaiden hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista, vastattiin kielteisesti. Terveys- sekä hyvinvointierojen nähtiin kasvavan, erityisesti harvemmin asutuilla seuduilla. Ongelmalliseksi tunnistettiin palvelujen muutos digi-, etä-, ja liikkuvien menetelmin toteutettavaksi. Erikoissairaanhoidon kustannusten arvioitiin kasvavan perustasolle kohdennettavien sopeutusten vuoksi.

Ihmisten kokemukseen hyvinvoinnistaan, terveydestään ja turvallisuudestaan talousarvioehdotuksen arvioitiin vaikuttavan negatiivisesti. Palvelujen heikentyminen, sekä luottamuspujan kasvu koko organisaatiota kohtaan nähtiin uhkana.

Hyvinvointialueen strategiaan ja sen toimeenpanoon, sekä toteutumista seuraaviin mittareihin toivottiin täydennystä.

Talousarvion jatkovalmistelu

Aluevaltuuston info hyvinvointialuejohtajan talousarvioesityksestä pidetään 22.10.2024 ja aluevaltuusto käy lähetekeskustelun talousarvioesityksestä 12.11.2024.

Aluehallituksen talousarvioseminaari pidetään 26.-27.11.2024 ja aluehallitus antaa talousarvioesityksensä 27.11.2024. Aluevaltuusto käsittelee talousarvion kokouksessaan 10.12.2024.

Toimivalta

Hallintosääntö § 18

Esittelijä	Järjestämispäällikkö Virtanen Jarna
Päätösehdotus	Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta 1) merkitsee asian tiedokseen 2) esittää aluehallitukselle, sekä edelleen aluevaltuustolle esittelytekstissä esitetyt huomiot koskien vuoden 2025 talousarvion valmistelua.
	<u>Asian kokouskäsitely:</u> Esittelijä antoi kokouksessa muutetun päätösehdotuksen: Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta merkitsee asian tiedokseen ja esittää aluehallitukselle ja edelleen aluevaltuustolle liitteessä olevat lautakunnan näkemykset talousarvioesitykseen liittyen.
Päätös	Muutettu päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Johanna Ropponen liittyi kokoukseen klo15.47.
Pykälän käsittelyn aikana pidettiin tauko klo 16.18 – 16.34.
Tauon aikana Samuel Demarco siirtyi Teams -etäyhteyteen klo 16.19.
Maria Kaisa Aula siirtyi Teams -etäyhteyteen klo 16.42.

Lasten, nuorten ja perheiden lautakunnan näkemykset 2025 talousarvioon

Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta toteaa, että lautakunnan vastuualueeseen kuuluviin toimintoihin ei ole kohdistunut merkittäviä leikkauksia aiemmissa talousarvioesityksissä. Lautakunta toteaa, että vaikka nyt esitetyt leikkaukset eivät euromääräisesti ole talousarvioesityksen yläpuolella luokkaan kuuluvia, suhteessa vastuualueen budjettiin leikkaukset ovat yhtä suuria kuin muilla vastuualueilla.

Lautakunta ymmärtää leikkauksien tarpeen tässä taloustilanteessa. Lautakunta pitää kuitenkin tärkeänä, että talousarviota laadittaessa leikkaukset eivät kohdistuisi jo nyt heikoimmassa asemassa oleviin. Lautakunta perustelee näkemystään sekä pyrkimyksenä vähentää inhimillistä kärsimystä että taloudella: ongelmien kasaantuminen samoille yksilöille ja samoihin perheisiin nostaa herkästi kokonaiskustannuksia entisestään. Ehkäisevistä palveluista karsiminen johtaa usein kustannusten kasvamiseen myöhemmässä vaiheessa.

Lautakunta näkee, että toimintatapojen jatkuva ja aktiivinen kehittäminen on välttämätöntä. Sopeuttamistoimenpiteistä tulee tehdä vaikutusten arviointia ja riskianalyysejä sekä ennakkollisesti että säännöllisesti jälkikäteen. Lautakunta korostaa toimintakulttuurin ja yhdyspintatyön merkitystä myös säästöjen ja tehokkuuden merkityksen kannalta. Lautakunta tukee ja kannattaa yhteistyötä ITLA:n kanssa.

Opiskeluhooltoon, perhetyöhön ja neuvolapalveluihin kohdistuvien leikkausten osalta lautakunta toteaa, että niihin sisältyy merkittävä riski, ja näiltä osin tilannetta on seurattava erityisen tiiviisti.

Lautakunta näkee, että palvelujen tuottajan roolin lisäksi Keski-Suomen hyvinvointialue voisi omaksua aktiivisemmän roolin myös yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistujana. Erityisen tärkeinä keskusteluteemoina lautakunta pitää lastensuojelua, nuorten syrjäytymistä ja mielenterveyden häiriöiden lisääntymistä.